

A philosophia helyfoglalása főiskoláink tanrendében az 1890/91. tanév második felében.

A budapesti tudomány-egyetemen. I. A hittudományi karon: Dr *Kanynurszky* György: Összefüggő egészset tevő általános bölcseleti oktatások, tekintettel az összes hittudományokra, heti 2 órában. II. A bölcseleti karon: *Lubrich* Ágost. Különös neveléstan, heti 3 órában. U. a. Az újkor neveléstörténelme, heti 2 órában. Dr *Medveczky* Frigyes, betegsége miatt nem tarthat előadásokat. *Beöthy* Zsolt. Poetika, heti 4 órában. Dr *Pauer* Imre. Ethika, heti 4 órában. Logika, heti 3 órában. Dr *Kármán* Mór. Általános paedagogia, heti 4 órában. U. a. A paedagogiai elmélet története (új-kori népek), heti 3 órában. Dr *Alexander* Bernát. Logika, heti 2 órában. U. a. A philosophia története, Kanttól, heti 2 órában. Dr *Bokor* József. Herbart és iskolája, heti 2 órában. Dr *Buday* József. Az angol philosophusok a XVIII. században, heti 1 órában. U. a. A positivizmus rendszere, heti 1 órában. III. A jog- és államtudományi karon: Dr *Schnierer* Aladár. Jogbölcselet, heti 5 órában. Dr *Pulszky* Ágost. Jogbölcselet, heti 5 órában.

A kolozsvári tud. egyetemen: Dr *Szász* Béla: Az erkölcsstan elméleti része, heti 4 órán; A legújabb philosophia története, heti 3 órán. Dr *Felméri* Lajos: A paedagogia történelme, heti 3 órán; Ethika az iskolában, heti 2 órán. Dr *Werner* Rezső: Bölcsészeti jogtudomány, heti 5 órán; A jogbölcselet történelme az újabb korban, heti 2 órán.

Az egri papnevelő intézetben a bölcselettudományt dr *Ambrus* István, a dogmatika ny. r. s a bölcselettud. rendes tanára adja elő. az I. és II. éveseknek heti 2 órában. Abban az évben, a melyben az I. és II. évesek az alapvető hittant tanulják, tárgyalatik a metaphysika, a másokban a logika. Az előadási nyelv a latin. A tanár a latint tartja csélszerűnek, a magyarral vegyesen, úgy hogy a műszók magyarul is legyenek adva s a nehezebb részek így megmagyarázva. A növendékek Amoni «Cursus elementarius philosophiae Christianae» című művecskáját használják.

Az egri érseki joglyceumban, az 1890/91. második felében: *Szabó* Ignác bölcsészeti ethikát ad elő heti négy órában, dr *Martinovich* József észjogi repetitoriumot tart, heti két órában.

A csanádi papnevelőben a bölcseletet előadja *Kováts* Sándor, a dogmatika helyettes s a bölcselet rendkívüli tanára, az I. és II. éveseknél heti 4 órában. Abban az évben, a melyben az I. és II. évesek alapvető

hittant tanulnak, a metaphysika tárgyaltatik, másokban a logika és a tapasztalati lélektan. Az *előadási nyelv a latin*. A növendékek kezében a Limbourg és Noldin, Jézus-társasági atyák által irt füzetek forognak. A nevezett tanár azt tartja, hogy az oktatási nyelv okvetetlenül a magyarral volna felcserélendő; mivel pedig magyar kézikönyvünk nincs, leghamarabb volna segítve e bajon a legjobb latin kézikönyv fordításával. A magyar nyelv mellett van azért, 1. mert így a tárgyat könnyebben, hamarabb és jobban megértik, 2. mert a túlhalmazottságon csak így lehet enyhíteni, ha a bölseletet nem akarjuk, mint nem is szabad, teljesen elejteni.

A nagyváradi 1. szertartású papnevelőben dr Karsch Lollion a bibliai tudomány ny. r. és a bölselet rendkívüli tanára, heti 2 órában adja elő a bölseletet, az I és II. éveseknek. és pedig a következő beosztással: az egyik évben a tapasztalati lélektan és a logikát, fő tekintettel annak anyagi részére; a másokban ismerettant kimerítően, lénytant és világtant. *Előadásait magyarul tartja* s hallgatói kezébe saját jegyzeteit adja.

A szatmári papnevelőben dr Binder András, a dogmatika rendes s a bölselet rendkívüli tanára, az I. és II. éveseket az egyik évben a logikára, az ontológiára és a psychológiára, a másik évben a metaphysika többi részére oktatja, heti 5 órában. *A tanítási nyelv a latin*. A tanár is *azt tartja czélszerűnek*. Tankönyvül Egger «Propaedeutica Philosophica-Theologica» czimű munkája szolgál.

A sz. Benedek-rend pannonhalmi főiskolájában dr Hajdu Tiborcz úr az I. és II. éveseknél, dr Öcsényi Anzelm úr pedig a III. és IV. éveseknél tanítja a bölseletet, mindegyik mint a bölselet-tudomány rendes tanára. Az I. évesek a noëtikát és az ontológiát hallgatják, a II. évesek a részleges metaphysikát, III. és IV. évesek pedig a tanári paedagogiai vizsgálatra szükséges anyagot, mindenütt heti 1 órában. *Az előadási nyelv a magyar, mind a két tanár ezt tartja czélszerűnek*. A kézikönyvet a tanárok előadásai pótolják.

A sárospataki ref. akadémiában Kun Pál előadja 1. A bölcsészeti újkori történetéből: Kant, Fichte, Schelling, Hegel, Herbart, Feuerbach, Schoppenhauer, Comte s a positiv philosophia ösmertetését, valamint a legújabb bölcsészeti irányzatokat, a materialismust, spiritualismust, darvinismust s a történelem bölcsészettét. Hetenkint 4 órán. 2. Európa művelődésének történetéből: Görögország értelmi korszakát s Róma civilisatióját a pápai hatalom megalakulásáig. Bevezetésül

Egyiptom culturáját. Hetenkint 4 órán. 3. A jogbölcészlet történetét és irodalmát hetenkint 2 órán. *Szinyei* Gerzson, A neveléstanból a tanítástan második vagy különös részét, hetenkint 2 órán.

A debreczeni ref. akadémiában *Tóth* Ferencz 1. Ujkori böletészeti történelmet heti 4 órán. 2. Bölcészeti erkölcs és izléstant heti 3 órán. *Osterlamm* Ernő: Általános nevelés- és tanítástant heti 3 órán. *Géresi* Kálmán: Művelődés történelmet (XVII. és XVIII. század) heti 4 órán. *Erdős* József: Vallásbölcészetet heti 3 órán.

Folyóiratok szemléje.

Philosophische Monatshefte herausgegeben von Dr. Paul Natorp. XXVI. köt. 7—10. füzet. Önálló cikkek: A. *Döring*: Über den Begriff des naiven Realismus. — Th. *Ziegler*: Zwei ethische Systeme der Gegenwart, melyben Paulsen és Höffding etikáit összehasonlítja s az utóbbinak philosophiai higgadtságát az előbbinek szaggatott s a napi kérdések körébe mélyen lebecsátkozó tárgyalásával szemben dícsérőleg kiemeli. — J. *Zahnfleisch*: Das natürliche Denken auf Grund des Analogieschlusses. — A. *Bauer*: Eduard Zeller als Religions philosoph. — Az ismertetések közül kiemelendők: H. *Münsterberg* der Ursprung der Sittlichkeit, ism. F. Staudinger; A. *Döring* Philos. Güterlehre, ismerteti F. Jodl; H. *Münsterberg* Beiträge zur experimentellen Psychologie, ism. Ziehen (ezen könyvet a M. Phil. Szemle már 1889-ben a VIII. évfolyamban ismertette). — XXVII. köt. 1—4. füzet. Önálló cikkek: P. Natorp Quantität u. Qualität in Begriff, Urtheil und gegenständl. Erkenntnis. Ein kapitel der transcendentalen Logik. — Ed. v. *Hartmann*. Zum Begriff des naiven Realismus, mely *Döring* fenti cikkére vonatkozik, mire viszont *Döring* teszi egy cikkben megjegyzéseit. — Th. *Lipps* folytatja az aesthetikai művek ismertetését: «Zweiter aesthetischer Litteraturbericht» cím alatt, s megbeszélés tárgyává teszi Bergmann, Trautmann, Biese, *Stöckl* (Lehrbuch der aesthetik) és Alt műveit. — Az ismertetések közül kiemelendők: Ch. *Sigwart*: Die Impersonalien, ism. Th. *Ziegler*; *Münsterberg* II. füzete ism. Ziehen; *Schuppe* V. Das Gewohnheitsrecht, ism. A. Merkel; A. *Seth* Hegelianism and Personality, ism. A. Lasson. — Az irodalmi értesítő (Litteraturbericht) igen gazdag mind a két kettős füzetben. Ismertetve vannak P. *Janet* L'automatisme psychologique; F. *Paulhan* L'activité mentale et les éléments de l'esprit; H. *Gruber* August Comte; sein Leben